

FILOSOFIA

Filosofia irakasgaiak, berekin dakarren errotiko ezagutza-jarreragatik eta jorratzen dituen gaien eta alderdien aniztasunagatik, espazio egokia eskaintzen du Batxilergoko etapako funtsezko konpetentziak eta helburuak modu integratuan garatzeko. Alde horretatik, arazo unibertsal eta funtsezko buruzko ikerketak, hala nola errealitatearen azken izaerari, egiari, justiziari, edertasunari edo norberaren nortasunari eta giza duintasunari buruzkoak, gure ingurune kulturala osatzen duten ideia eta praktikei buruzko gogoeta kritikoarekin batera, baliagarria da, aldi berean, ikasleen heldutasun pertsonala eta soziala sustatzeko, baita haien dimentsio intelektuala nahiz beren nortasuna osatzen duten beste alderdi etiko, politiko, zibiko, emozional eta estetikoak garatzeko ere. Horregatik, funtsezko konpetentzia guztiak lantzen badira ere, bereziki jorratzen dira hizkuntza komunikaziorako konpetentzia, herritartasunerako konpetentzia eta konpetentzia pertsonala, soziala eta ikasten ikastekoa.

Arlo honek etapako gainerako ikasgaiekin duen loturari dagokionez, Filosofia Batxilergoko jakintza guztien arteko lotura naturala da, ikasleek aukeratzen duten ibilbidea edozein dela ere. Gai filosofiko nagusietara gogoeta eginez eta modu dialogikoan hurbiltzeak, erraztu egiten ditu ikaste-prozesu esanguratsuak eta diziplinarteko ikuskera. Adar zientifiko eta humanistikoek zein artistikoek kontzeptualizazio bat eta abstrakzio-gaitasunaren garapen bat behar dute, eta horretan Filosofia irakasgaiak berebiziko garrantzia du Batxilergoko lehen mailan. Gainera, hizkuntza-konpetentzien garapena sakonean lantzen da, testu filosofikoak edo beste euskarri batzuk analizatuz. Horiek argudiaketan sakontzearen pizgarri gisa erabil daitezke, testuinguru analogikoetan zein digitaletan. Jakintzaren ibilbideetan (zientziak, arteak, humanitateak) dagoen gogoetak, espazio bat aurkitzen du Filosofiaren adar etikoan (bioetika, memoria historikoa, lan-etika, politika ekonomikoa...). Gogoeta hori egitea ezinbestekoa da ikasmaita hauetan, ikasleek beren etorkizun akademikoa edo lanekoa zein izango den erabaki aurretik. Azkenik, gogoeta filosofiko existentziala behar-beharrezkoa da Batxilergoko ikasleentzat.

Filosofia irakasgaiak hiru helburu horiei erantzuten die (hurbilketa gogoetatsua eta dialogikoa, hizkuntza-konpetentzien garapena eta gogoeta filosofiko existentziala), konpetentzia espezifikoa batzuk batera garatuz, gehienak arazo eta hipotesi filosofikoen kritikaren eta azterketa dialektikorako prozesuaren inguruan antolatuta. Prozesu horren izaera maieutikoa dela eta, konpetentzia horiek nahitaez inplementatu behar dira, hein handi batean, ikasleen ikerketa filosofikoa bera erreferentzia-zentro gisa hartuko duen irakaskuntza dialogikoaren esparru metodologikoan.

Lehenengo konpetentzia errealitatearen izaera problematikoa eta giza existentzia bera ulertzeari buruzkoa da, baita hura azaltzen eta bideratzen saiatzeko ezinbestekoa den gogoetari buruzkoa ere. Zeregin horrek eskatzen du, era berean, hurrengo hiru konpetentzia espezifikoa garatzea. Horiek, hurrenez hurren, zerikusia dute informazioaren erabilera kritikoarekin eta produkzio zorrotzarekin, argudioen erabilerarekin eta ezagutzarekin, eta elkarrizketa ezagutza-prozesu kooperatibo gisa praktikatzarekin. Elkarrizketaren praktikak jardun filosofikoa formalki osatzen du, eta, aldi berean, ideia eta teoria filosofikoen izaera plurala eta ez-dogmatikoa ezagutzea eskatzen du, garatu beharreko beste konpetentzia bat den aldetik, baita ezagutza hori zeregin bikoitz (kritiko eta konstruktibo) honetan inplementatzea: ideia eta teoria horiek kontrastatzea eta horien arteko aurkakotasuna eta osagarritasuna deskubritzea. Filosofiaren praktikak, gainera, ahalmen erabilgarriak eman behar ditu, bai ikasleen

nortasunaren prestakuntza integrala lortzeko, bai horiek gai izan daitezten erronka pertsonal, sozial eta profesionalei arrakastaz aurre egiteko, etengabe eraldatzen ari den eta ziurgabetasunez beteta dagoen geure munduak berekin dakartzan erronkei, hain zuzen. Horrela, arazoan ikuspegi globala eta diziplinartekoa eskuratzea, funtsezko gaiak buruzko pentsamendu propioa eta zorrotza sortzeko ahalmena izatea eta XXI. mendeko erronkei buruzko iritzi eta konpromiso autonomoak garatzea ezinbesteko elementuak dira ikasleentzako erabateko heldutasun intelektuala, morala, zibikoa eta emozionala lortzeko. Azkenik, emozioak hezteak —besteak beste, arteari eta kultura garaikidea osatzen duten ikus-entzunezko inguruneen buruzko gogoeta estetikoaren inguruan— ikasleentzako heldutasun integralerako ezinbesteko konpetentzia lortzen laguntzen du.

Oinarrizko jakintzak hiru multzo handitan banatuta daude, eta helburu dute ikasleentzako filosofia barne hartzen duen ikaste-eremu aberats eta konplexuaren oinarrizko eta osotasunezko ikuspegi ematea. Hala ere, kasu bakoitzean, eta ikasleentzako idiosinkrasia, heziketa-testuingurua edo beste irizpide pedagogiko batzuk kontuan hartuta, batzuk besteak baino gehiago sakondu ahal izango dira. Gainera, komeni bezala multzokatu eta egituratu ahal izango dira. Horrela, jardura filosofikoaren berezko izaerari eta horrek giza izaeraren arazoekin duen loturari buruzko lehen jakintza multzoaren ondoren, beste bi multzo zabaltzen dira: ezagutzaren eta errealitatearen inguruko oinarrizko gaien analisiari buruzkoa bata, eta etikari, filosofia politikoari eta etikari buruzko arazoekin lotutakoa bestea. Multzoak eta jakintzak diseinatzean eta banatzean, helburu hartu da planteamendu eta joera desberdinen arteko oreka eta elkarrizketa lortzea, dagoeneko aipatutako konpetentzia espezifikoa garatzea eta, halaber, duela gutxi arte diziplina hau garatzea oztopatu duten egoerak konpontzen saiatzea. Egoera horien artean daude emakumearen marjinazioa eta ezkatze historikoa edo aurreiritzi kultural etnozentrismoa eta antropozentrismoa.

Ebaluazio-irizpideen helburua da ikasgaiaren konpetentzia espezifikoen lorpen-maila zehaztea eta jakintzak zein neurritan barneratzen eta nola aplikatzen diren egiaztatzea, eta ikasleek beren garapen pertsonal eta akademikorako jarrera eta balio garrantzitsuak hartzen ote dituzten adierazten dute. Haien formulazioan, beraz, jakitea, egiten jakitea eta izaten jakitea aipatzen da argi eta garbi. Hori dela eta, oinarrizko jakintzekin harremanean, ikaskuntzaren prozesuei eta produktuei berei erreparatu behar diete, eta, horiek behar bezala gauzatzeko, askotariko ebaluazio-tresnak behar dituzte, konpetentzien garapena zehaztu behar den ikaste-testuinguru eta -egoeretara egokitu ahal izango diren tresnak, hain zuzen.

Kontuan izanda filosofiari dagokion jarrera eta ezagutzeko modua eta giza esperientzian sakon errotuta dauden haren arazo nagusik, argi dago filosofia irakatsi eta ikasteak ez duela gaien azalpen programatiko hutsa izan behar. Aldiz, galdera filosofikoa deskubritzeko esperientzia erreal bat sortu behar da. Esperientzia horretatik abiatuz, ikasleak bultzatu behar dira horien inguruko ikerketa analitikora, eman zaizkien erantzunen ebaluazio kritikora eta beren jarrera-hartze pertsonalen eraikuntza zorrotzera. Azken horren mende dago, gainera, jarrera horiekin bat etorriko den praxia garatzea eta ikasleentzako bizitza pertsonala, soziala eta profesionala orientatuko duen gogoeta egitea. Ildo horretatik, irakasgaiaren programazioan kontuan hartu behar da jardura filosofikoa berez duen izaera dialogikoa, parte-hartzailea, diziplinartekoa, sortzailea eta garrantzizko arazoekin konprometitua. Hala, autonomia pertsonala eta herritarren jardun kritiko eta ekosozialki arduratsua lortzera bideratuko da programazioa.

Tokiko ikuspegiak, genero-ikuspegiak eta ikuspegi inklusiboak hezkuntza-jardunean txertatuta egon daitezten, eta beharrezkoa denean eredu artistiko, kultural, antropologiko, linguistikoa edo sozialetara jotzea, kontuan izan behar ditugu aniztasuna (funtzionala, sexuala, afektiboa, ekonomikoa, jatorrikoa...), genero-berdintasuna eta

euskal dimentsioa, beste kultura-dimentsio batzuekin lotuta, beharrezkoa balitz. Adibide horiek erreferentzia izan behar dute pentsamendu kritikoa eta gogoeta-pentsamendua garatzeko. Gainera, Batxilergoan garrantzitsua da erreferente teoriko jakin batzuei heltzea, euskal dimentsioarekin eta aipatu dugun inklusioarekin lotutako ideia eta egile zehatzen bidez.

KONPETENTZIA ESPEZIFIKOAK

1. Arazoak identifikatzea eta errealitatearen eta giza existentziaren oinarriari, balioari eta zentzuari buruzko galderak egitea, testuen eta adierazpen filosofiko eta kulturalako beste modu batzuen analitiko eta interpretatibotik abiatuz, gai horien errotikotasuna eta transzendentzia ezagutzeko, baita horiei aurre egiteko beharra ere, bizitza gogoetatsua eta kontzientea garatzeko.

Jarduera filosofikoaren abiapuntua existentziaren beraren aurrean dagoen harridura da, baita, sinesmen komunak zalantzan jarri ondoren, haren izaerari, balioari eta zentzuari buruz planteatzen diren galderak ere. Zalantza eta harridurako jarrera horrek, nerabezaroan ia modu naturalean garatzen den arren, bide formala eta metodologikoa, hizkuntza espezifiko eta kultura-tradizioa behar ditu, ikasleei beren bizi-kezka eta kezka existentzialak adierazten eta analizatzen laguntzeko.

Horregatik komeni da errealitateari, giza entitate eta identitateari berari eta horrek ingurunearekin dituen erlazio teoriko, praktikoa eta estetikoari buruzko galdera handiak, munduko esperientzia problematikoaren beraren bidez azaltzeaz gain, adierazpen filosofikoko edo kulturalako testu eta beste bitarteko batzuetan (zientifikoa, artistikoa, erlijiosoa...) ezagutzea eta analizatzea.

Helburu nagusia da ikasleak erabat jabetzea gai horien egokitasunaz eta proiektu unibertsalaz eta, aldi berean, historikoki eta kulturalki txertatuz, baita aipatutako gaiak eskatzen duten ezinbesteko interpelazioaz eta horiei aurre egiteko betebeharrak ere, bizitza gogoetatsua, kritikoa eta bere buruaz erabat jabetua lortzeko.

Konpetentzia espezifiko hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK2, KPSII2, HK1, HK3 eta KAKK1

2. Gai filosofikoari buruzko informazioa behar bezala bilatzea, kudeatzea, interpretatzea, erabiltzea eta transmititzea, iturrien erabilera kontrastatua eta segurua, iturri horien erabilera eta analisi zorrotza, eta ikerketako eta komunikazioko oinarriko prozeduren erabilera oinarritzat hartuz, gogoeta filosofikoaren esparruan jarrera arakatzailea, autonomia, zorrotza eta sormenezkoa garatzeko.

Filosofian, funtsezko ikerketa-teknikak ezagutzeko, lehenik eta behin, informazio segurua eta garrantzitsua bilatzeko, antolatzen eta ebaluatzen irizpideak eta prozedurak menderatu behar dira, bai ingurune digitaletan, bai beste tradizionalago

batzuetan, eta bai esparru akademikoan, bai egunerokoan. Bestalde, iturrietatik abiatutako ikerketa filosofikoak eskatzen du irakurtzeko ohitura, besteak beste, garatzea ez ezik, iturri horiek aztertzeko, interpretatzeko, errezitatzeko eta kritikoki eta filosofikoki ebaluatzeko estrategia oinarritzakoak eta espezifikokoak erabiltzea ere, izan idatzizkoak edo ahozkoak, izan testualak edo ikus-entzunezkoak, eta izan ala ez genero erabat filosofikokoak. Era berean, ikerketa filosofikoak beharrezkoa du eskuratutako ezagutzak produzitzeko eta transmititzeko metodoak eta protokoloak menderatzea, hala nola: testuetan, diskurtsoetan, aurkezpenetan, ikus-entzunezko dokumentuetan edo beste edozein motatako sorkuntzatan islatu ahal izango diren proiektuak lantzeko eta jendaurrean komunikatzeko jarraibideak.

Helburua da ikasleek, galdera eta arazo filosofikoen benetan bultzatuta, eta argudiaketaren eta elkarrizketaren bidez tesi eta ikuskera filosofiko nagusien oinarritzako ulermen informatua lortu ondoren, tesi horien inguruko jardun dialektikoa jarraitzea eta osatzea, ikerlanaren formatuan edo antzeko batean, irizpide-autonomia eta heldutasuna garatzen lagunduko duen proposamen konstruktibo batekin.

Kompetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK2, HKK3, DK1, DK2, DK3, KPSII5, HK3 eta EK3.

3. Argumentuak eta argudio-egiturak behar bezala erabiltzea eta baloratzea, haien analisi formalek zein informalek abiatuz, diskurtso mota desberdinak zorrotz sortzeko eta balioesteko, eta iritziak eta hipotesiak sostengatzeko modu dogmatiko, faltsu eta alboratuak saihesteko.

Argudiatzeko prozedurak kontzienteki menderatzea ezinbesteko baldintza da zorroztasunez eta eraginkortasunez pentsatzeko eta komunikatzeko, ezagutza filosofiko edo zientifikoaren esparruan eta eguneroko bizitzan, eta norberaren iritzia prestatzeko eta ikasleen autonomia pertsonala garatzeko. Argudiaketa, alde batetik, zeharkako kompetentzia da, hizkuntza edo kalkulua izan daitezkeen bezala; baina, beste edozein ikaskuntza motatarako duen garrantzia kontuan izanda, haren irakaskuntza, hizkuntzarena edo kalkularena bezalaxe, hezkuntza-espazio propio batean tematizatu behar da.

Argudiatzeko prozedurak ikasteko esparrurik egokiena filosofiarena da. Izan ere, filosofian lantzen dira, modu substantibo, zehatz eta problematizatuan, argudiaketaren funtsak, baldintzak, arauak, motak, propietateak eta mugak, bai formalak, bai informalak, baita horiek ezagutzaren prozesu osoan txertatzea ere, logika formalari, oro har argudiaketari eta ezagutza arrazionalaren metodoei buruzko azterketaren bidez. Helburua da ikasleek argudio logiko eta erretorikoki zuzenak eta ondo oinarrituak produzitzea eta ezagutzea, baita hainbat komunikazio-ingurunetan falaziak, isuriak eta aurreiritziak hautematea ere. Beharrezkoa da, halaber, ikasleak elkarrizketa filosofikoaren berezko bertuteetan trebatzea, hura diskurtso pertsuasibo soiletik bereizten duten bertuteetan, alegia: elkarrekin ikertzea, egiarekiko konpromisoa izatea, arrazionalki iraunkorrak diren ideia eta jarrera guztiak errespetuz ezagutzea, eta norberaren ideiak adierazteko eta besteek jasotzeko jarrera arduratsua izatea.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK5, STEM1 eta HK3.

4. Elkarrizketa filosofikoa zorrotz, kritikoki, tolerantziaz eta enpatiaz praktikatzea, horrek eskatzen dituen jarraibide etiko eta formalak barneratuz eta exijitzen digun kudeaketa emozionala identifikatuz, talde-jardueretan parte hartuz eta gai filosofikoen planteamendu dialogikoaren bidez, ideiak kontrastatzea eta trukatzea eta herritartasun aktibo, emozionalki trebe eta demokratikoaz jardutea sustatzeko.

Eredu dialogikoak, hasiera-hasieratik, zalantzarik gabeko lehenetasuna du filosofatzeko metodo gisa eta herritartasun demokratikoa gauzatzeko funtsezko erreferente gisa. Hau da, beraz, konpetentzia garrantzitsuenetako bat filosofia benetako heziketa zibikoa dela esan dezakegun konpetentzien artean. Elkarrizketa filosofikoa batera gutxitan agertzen diren hainbat bertute biltzen ditu: zorrotzasun arrazionalaren eskakizuna, aniztasun ideologikoaren onarpena eta bat ez gatozen pertsonetikiko errespetuzko jarrera enpatikoa, jarrera komun bat bilatzeari eta elkarrekin aurkitzeari utzi gabe, eta desadostasuna nahitaez gatazka gisa ulertu behar izan gabe, ikuspegi aniztasun eta osagarritasun gisa baino. Elkarrizketa filosofikoaren praktika, gainerakoan, norberaren ikaskuntzaren antzeko prozesua da, alderdi motibazionalan, emozionalan, ikaskuntza aktibo eta esanguratsuan, ikerketa edo aurkikuntza bidezko irakaskuntzan, kolaborazio-lanean edo bizitza osoko prestakuntzan eragiten duen ia edozein ikuspegi pedagogikotatik.

Oro har, elkarrizketaren praktikak modu konstruktiboan integratzen ditu ziurgabetasunaren eta kritikaren elementuak, eta, horietatik abiatuta, planteamendu berritzaileak eta gaitzaileak aurkitzea ahalbidetzen du, eta kooperazioaren, zintotasunaren eta eskuzabaltasun hermeneutikoaren printzipioek arautzen dute, baita haren izaera ireki eta bukatugabeak ere, nahiz eta horrek ez dion eraginkortasunik kentzen herritarren ikerketa filosofikorako eta jardun aktibo eta demokratikorako.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK1, HKK5, STEM1, KPSII4, HK2, HK3, KAKK1.

5. Filosofiaren funtsezko arazo bakoitzaren inguruko ikusmolde, ideia eta argudioen izaera anitza ezagutzea, horiei buruzko hainbat tesi garrantzitsuren analisi kritiko eta dialektikoaren bidez, gai eta ideia horien ikusmolde konplexua eta ez-dogmatikoa sortzeko, baita jarrera irekia, tolerantzia eta gatazken konponbide arrazional eta baketsuarekin konprometitua ere.

Ikerketa filosofikoa, historikoa zein gaur egungoa, ezagutzaren beste arlo batzuetan ez bezala, errotik irekia eta eztabaidagarria agertzen da arlo guztietan. Hala ere, egitate hori akats edo disfuntzio gisa interpretatzen urrun, pentsaera filosofikoaren berezko propietate gisa ulertu behar da, pentsamendu filosofikoa ulertuta nahitaez plural eta dialektikotzat eta, orobat, elkarrizketa arrazional ireki eta konstruktibo batean jarduteko abagunetzat; izan ere, itxuraz hori baita dagokiona ekintzen, esperientzien eta giza inguruabar estetikoaren izaeran, zentzuan eta azken balioan eragina duten gai

guztietan, hala nola arazo etikoak, politikoak edo estetikoak dakartzatenetan, besteak beste.

Horrela, pentsamendu konplexu bat gauzatzeko aukera sortzen da hemen. Pentsamendu horretan sistematikoki agertuko da bestearen pentsamenduaren lekuan jartzeko beharra, arrazoietan zintzo oinarrituta dagoen heinean haren ikuspuntua ulertuta eta errespetatuta; hargatik, hain zuzen eztabaida publikoaren ekitate-baldintzen aurka eragiten duten bidegabekeria- eta bereizkeria-modu guztiak onartzera eramane gabe.

Beraz, konpetentzia hau da, elkarrizketari buruzko lehen deskribatutakoarekin batera, ikasleei herritartasun demokratikoan jarduteko heziketa egokia hobekien eta sakonen eman diezaikeena.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK5, HK1, HK2 eta HK3.

6. Pentsalari garrantzitsuenen ideia eta teoria filosofiko nagusiak ulertzea, ideia eta teoria horien eta horiek xede dituzten funtsezko arazoen azterketa kritiko eta dialektikoaren bidez, filosofiak duen aberastasunaren eta eragin kultural, sozial eta historikoaren eta ondare komunari egiten dion ekarpenaren ikusmolde zorrotz eta kritikoa sortzeko.

Galdera filosofikoen inguruko elkarrizketak eta ikerketak oinarri hartu behar dute dagoeneko ondare kultural komunaren parte diren eta, era berean, herritarren ezagutza intelektuala parte ere izan behar duten ideia eta hipotesien ezagutza sakona. Historiako pentsalari nagusiek denboran zehar formulatu eta eztabaidatutako ikuskera eta ideia horiek gure nortasunaren, gure kulturaren indarrean dauden doktrina ekonomiko, politiko, zientifiko, estetiko edo erlijiosoaren oinarri ideologikoaren eta argudiozkoaren parte ordezkaezina dira, baita ekintza morala, soziala eta politikoa bideratzen edo inspiratzen duten printzipio eta balioen multzoarena ere.

Idea horiek zorrotz eta sakon ezagutzea eta balioestea ez da soilik arazo filosofikoak eta, neurri batean, beste edozein gai kultural edo etiko-politiko aztertzeko baldintza, baizik eta norbere burua ezagutzeko funtsezko eskakizuna ere, ekintza eta gogoeta bera, neurri batean edo bestean, ideia horietatik elikatzen den heinean.

Bestalde, argi dago filosofiak bere arazo bakoitza formulatzeko eta lantzeko erabili dituen termino, kontzeptu eta teoriaren ulermena eta erabilera ezin direla ulertu horien benetako esperientziaren testuinguruan ez bada. Hortaz, ikasleek ideia eta proposamen teoriko horiek guztiak onartu, baloratu eta berrinterpretatu behar dituzte, benetako ikerketa filosofikoaren jardun pertsonal eta kolektibo baten parte diren heinean.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK2, HK1, HK3 eta KAKK2.

7. Funtsezko eta gaurkotasuneko gaien planteamenduan ikuspegi globala, sistemikoa eta diziplinaz gaindikoa eskuratzea, haien askotariko alderdiak analizatuz eta kategorizatuz, funtsezkoa dena osagarria denetik bereiziz, eta hainbat diziplina-esparrutako informazioa eta ideiak integratuz, filosofiaren

oinarrizko ikuspegitik, gai konplexuak modu kritikoan, sormenezkoan eta eraldatzailean jorratu ahal izateko.

Filosofiaren heziketa-zereginetako bat da —askotariko gaiak sistematikoki pentsatzeko ahaleginean, haren alderdirik unibertsalenak eta funtsezkoenak kontuan hartuta— laguntzea zenbait gairen ulermen integrala, sistemikoa, diziplinartekoa eta diziplinaz gaindikoa lortzen. Gai horien artean daude, adibidez, giza espezifikotasuna, kosmosaren azken izaera, zientzia, artea edo erlijioa, baita gaur egun gure bizitza maila guztietan baldintzatzen duten eragin globaleko gertakariak ere. Azken ildo horretatik, gai ekosozialen, prozesu ekonomiko eta politikoen edo garapen teknologikoari eta ingurunearen digitalizazioari lotutako fenomenoek izaera konplexua eta globala hobeto uler daitezke, besteak beste, antropologiaren, etikaren, politikaren edo estetikaren arloko ikusmolde filosofikoekin batera datu eta azalpen zientifikoak integratuko dituen analisiaren bidez.

Antzeko moduan, ontologia eta epistemologia filosofikoak diziplina-esparru egokia dira honako gai hauen inguruko arazoak planteatzeko, beste askoren artean: bestelako ikusmolde kulturalen arteko erlazioa, tokikoa denaren eta globala denaren arteko lotura problematiko eta aberasgarria, eztabaida zientifikoak edota jakintzaren eta giza esperientziaren esparru aniztunen eta gero eta espezializatuagoen arteko lotura.

Kasu guztietan, asmoa litzateke gai eta proiektu globalen ulermen konplexua, diziplinartekoa, kategoriaren arabera antolatua eta filosofikoki bideratua sustatzea. Ahalmen horrek XXI. mendeko erronkei espirtu kritiko eta eraldatzaileaz aurre egiteko balio behar die ikasleei.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK2, HKK3, KPSII5, HK1, HK3, HK4 eta KAKK1.

8. Funtsezko eta gaurkotasuneko arazo etiko eta politikoak analizatzea, horiek interpretatzeko eta ebazteko jarrera filosofikoki egokiak modu kritiko eta dialektikoan azalduz, norberaren iritzia eta autonomia morala garatzeko.

Filosofiaren ezaugarri bereizgarrietako bat da bere dimentsio teoretiko eta praktikoa bikoitza. Horren bidez, helburu du, errealitatearen eta giza existentziaren izaerari, balioari eta zentzuari buruzko arazoak ulertzeaz gainera, era berean, horrekin bat etorritik, gure ekintza indibidualak zein kolektiboak arautzeko printzipio eta irizpideak arrazoiarekin argitzea eta proposatzea, ekintza horiek onberatasunaren eta justiziaren idealek egokituta. Ideal horiek kritikoki berrikusi behar dira betiere.

Etika eta filosofia politikoak, filosofiaren bi diziplina praktikoa nagusiak diren heinean, era berean eskatzen dute kontzeptuak, esparru teorikoak eta banakako eta taldeko lan-teknikak ikastea. Horietan, funtsezko eta gaurkotasuneko gaien analisiak ikaskuntzaren berezko parte izan behar du. Gai horien artean daude honako hauekin lotutakoak, besteak beste: kohesio soziala lortzea, gaixotasunen eta gosearen aurkako borroka, herritartasun globala, genero-berdintasun eraginkorra, iraunkortasun ekosoziala edo giza eskubideak betetzea.

Nolanahi ere, doktrinamendu dogmatiko orotatik urrun, etika eta filosofia politikoak eskatzen dute arrazionalki onargarriak diren balioen ikusmolde eta sistema guztiak aztertzea, ikasleak izan daitezkeen —modu arrazoiatuan eta baliozkoak eta beraiek onartuak izango diren irizpideekin— ikerketa pertsonalaren eta besteekiko interakzioan

eta elkarrizketaren bidez, berezkoak dituzten printzipio eta jarrerak deskubrituko dituztenak. Horretarako, indarrean dagoen moralara osatzen dutenak ezagutu eta haztatu behar dituzte, eta modu kontziente, aske eta arduratsuan garatu euren judizio etikoa eta politikoa, baita horri dagokion jarrera enpatikoa ere.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: HKK5, KPSII1.2, HK1, HK2, HK3, HK4 eta EK1.

9. Artearekiko eta balio estetikoak duten beste adierazpen batzuekiko sentsibilitatea eta ulermen kritikoa garatzea, edertasun eta sorkuntza artistikoari buruzko pentsamendu filosofikoan jardunez, sentimendu estetikoak hezteko eta irudien hizkuntzari eta zentzuari buruzko jarrera gogoetatsua garatzen laguntzeko.

Sentsibilitatea eta hautemate estetikorako ahalmena garatzea berezkoa du giza nortasunaren eraketak. Ez da komeni garapen hori gogoeta filosofikoaren jardun intelektualetik bereiztea. Filosofikoa eta estetikoak denaren arteko erlazioa bi zentzutan eman daiteke, gutxienez: arrazionaltasun teorikoaren erabateko jardunari berez egotz dakiokkeen izaera estetiko eta emozionalari dagokionez, eta jardun horrek berak, objektu eta fenomeno estetikoaren analisiari aplikatuta, objektu eta fenomeno estetikoaren hautemate intelektual eta emozionalean lagundu dezakeen heinean.

Illo horretatik, jardun filosofikoa, hemen, arrazoiaren eta emozioen arteko harreman harmoniatua sustatzeko tresna egokia izan daiteke, lehen aipatutako bi zentzuetan benetako hezkuntza emozionala lortzen laguntzen baitu: esperientzia filosofikoaren beraren une estetiko nabarmenduz, bai edukiari dagokionez, bai adierazpideei dagokionez, eta edertasunari eta horrekin berekin dakartzan emozioen inguruan berariaz gogoeta eginez, bai artean, bai beste giza jardueran batzuetan, hala nola etikan, gogoeta politikoan, naturarekiko harremanean eta filosofiak dakarren jardun teorikoan eta kontenplaziozkoan bertan.

Bestalde, edertasunari eta bere bitartekotza estetikoari buruzko pentsamendu filosofikoan jarduteak ikerketa- eta gogoeta-esparru kritiko bat ematen du, artearen eginkizun espresiboari buruz ez ezik, eginkizun adierazgarriari, gogoetazkoei eta eraldatzaileari buruz ere, baita ikus-entzunezko kulturaren eta irudiaren egungo zehaztasunari buruz ere, kultura ulertuta, ideiak transmititzeko bitarteko gisa ez ezik, berez, pentsamenduaren leku gisa ere.

Konpetentzia espezifikoa hau irteera-profilaren deskriptore hauekin lotzen da: KPSII4, HK2, HK3, KAK1 eta KAK2.

EBALUAZIO-IRIZPIDEAK

1. konpetentzia espezifikoa

1.1. Arazo filosofikoen errotikotasuna eta garrantzia ezagutzea, arazo horiek formulatuz, ezagutuz eta analizatuz, testuekin eta beste adierazpide batzuekin (filosofikoak, literarioak, historikoak, zientifikoak, artistikoak edo beste edozein kultura-esparrukoak) lan eginez.

1.2. Filosofiaren izaera ulertzea, bere sorkuntzaren testuinguruan, bere adar guztietan egiten duen lanean eta horietako bakoitzaren atzean dauden galdera handietan sakonduz.

2. konpetentzia espezifikoa

2.1. Ikerketa filosofikoaren oinarriko prozeduren ezagutza praktikoa frogatzea, honako zeregin hauen bidez, besteak beste: iturri fidagarriak identifikatzea, informazioa efizientziaz eta segurtasunez bilatzea, galdera filosofikoak behar bezala identifikatzea eta ikerketa hori digitalki nahiz bitarteko analogikoen bidez behar bezala antolatzea, analizatzea, interpretatzea, ebaluatzea, produzitzea eta komunikatzea.

2.2. Gogoeta filosofikoaren esparruan arakatzeko jarrera autonomoa eta aktiboa garatzea, jatorriko produktuak diseinatzuz, landuz eta jendaurrean komunikatuz, hala nola ikerlanak, hitzaldiak, testu-iruzkinak edo bestelakoak, jabetza intelektuala errespetatuz eta informazioa behar bezala erreferentziatuz.

3. konpetentzia espezifikoa

3.1. Galdera eta arazo filosofikoei buruzko argudiozko diskurtsoak, ahozkoak eta idatzizkoak, produzitzea eta ebaluatzea, arau eta jarraibide logiko, erretoriko eta argudiozkoen erabilera egokia erakutsiz.

3.2. Iritziak eta hipotesiak sostengatzeko modu dogmatiko, faltsu eta isurituak antzematea eta saihestea, eta argudiaketa-bertuteak lantzea, falazia eta isuri horien izaera azalduz.

3.3. Kooperazioaren, egiarekiko konpromisoaren, aniztasunarekiko errespetuaren eta jarrera diskriminatzaile edo arbitrario oro arbuiatzearen garrantzia ezagutzea, printzipio horiek argudio-praktikan eta besteekiko elkarrizketan aplikatuz, pentsamendu arretatsuaren ideiatik abiatuta.

4. konpetentzia espezifikoa

4.1. Historian zehar egin diren proposamen filosofiko garrantzitsuenei buruzko ezagutza esanguratsua lortzea eta adieraztea, horien inguruan ikertuz eta horiei erantzuten dieten gaiak identifikatuz.

4.2. Pentsamenduaren historiako arazo, ideia, tesi eta eztabaida filosofiko nagusiak identifikatzea, ulertzea eta horiei buruz eztabaidatzea, filosofiarako garrantzitsuak diren testu eta dokumentu filosofikoak analizatuz eta kritikoki iruzkinduz.

5. konpetentzia espezifikoa

5.1. Landutako filosofiaren adar guztiekin, lotutako arazo filosofikoen ikusmolde konplexua eta ez-dogmatikoa sortzea, horien inguruko tesi filosofiko ezberdin eta kontrajarrien analisi kritikoaren bidez.

5.2. Zenbait tesi eta teoria filosofiko analizatzea eta azaltzea, gogoetarako eta elkarrizketarako prozesu dinamiko eta beti ireki baten une gisa, tesi eta teoria horien argudio, printzipio, metodologia eta ikuspegiaren analisi konparatiboaren bidez.

6. konpetentzia espezifikoa
6.1. Pentsamendu filosofikoaren aberastasunaz eta eraginaz jabetzea, edozein esparru kulturaletako testu edo dokumentuetako ideia eta teoria filosofiko nagusiak identifikatuz eta analizatuz, baita esperientzia, ekintza edo gertaera komun eta egungoekin lotuta ere.
6.2. Historiako pentsalari garrantzitsuenetako batzuen ideia eta teoria filosofikoen ezagutza esanguratsua lortzea eta erakustea, horien erabilera eta analisi kritikoaren bidez, ikerketa filosofikoaren jardun indibidual edo kolektiboaren testuinguruan.
7. konpetentzia espezifikoa
7.1. Funtsezko eta gaurkotasuneko gai konplexuei aurre egitea, modu diziplinartekoan, sistemikoan eta eraldatzailean, zenbait jakintza-esparrutatik datozen kontzeptuak, ideiak eta prozedurak erabiliz, eta ikuspegi filosofiko batetik kritikoki orientatuz eta artikulatuz.
8. konpetentzia espezifikoa
8.1. Norberaren iritzia eta autonomia morala garatzea, funtsezko eta gaurkotasuneko arazo etiko eta politikoen analisi filosofikoaren bidez, Filosofiaren historian zehar egindako proposamen etiko eta politiko nagusiak ezagutuz, zer jarrera dauden kontuan hartuz, eta gaiari buruzko norberaren tesiak gainerakoekin landuz, argudiatuz, azalduz eta elkarrizketara eramanez.
9. konpetentzia espezifikoa
9.1. Arazo filosofikoak (batez ere estetikaaren esparrukoak) kontuan hartzean, oreka egokia sortzea alderdi arrazional eta emozionalaren artean, artearen esperientziari buruzko berariazko gogoetaren bidez, oro har, eta irudiek eta ikus-entzunezko hizkuntzak kultura garaikidean duten zeregina analizatuz.
9.2. Abstrakzioetik ulertzea artearen eta edertasunaren inguruan historian zehar agertu diren gai filosofikoak eta sorkuntza artistikoarekin eta plazer estetikoarekin lotutako oinarrizko kontzeptuak, eta horiek eztabaida estetiko garaikideekin erlazionatzea.

OINARRIZKO JAKINTZAK

Filosofia	
A. Filosofia eta gizakia	
1. Norberaren filosofiari buruzko gogoeta filosofikoa	<p>Jakintza filosofikoaren ezaugarriak eta ikusmoldeak. Filosofiaren aipamen historiko laburra: mitotik logoserako jauzia. Filosofiaren adarretako banaketa tradizionalak eta gaur egungo ikerketa-arloak. Filosofiaren gaurkotasuna eta erabilgarritasuna: XXI. mendeko erronken inguruan filosofatzearen garrantzia.</p> <p>*</p> <p>Filosofia, jakintzaren eta giza jardueraren beste arlo batzuekin lotuta.</p>

	<p>*Filosofoaren oinarrizko metodoak eta tresnak: * iturrien erabilera eta analisi kritikoa; dokumentu filosofikoen ulermena eta interpretazioa; kulturaren beste esparru batzuetako arazo filosofikoen identifikazioa;* pentsamendua eta argudiozko elkarrizketa; ikerketa eta disertazio filosofikoa. *</p>
	<p>*Diskriminazio soziala, generokoa, etniakoa eta adinekoa tradizio filosofikoan. * Filosofia eta kondizio soziala. Emakumearen diskriminazioa filosofiaren historian. Filosofia eta etnozentrismoa. Filosofia eta haurtzaroa.</p>
2. Gizakia esperientzia filosofikoaren subjektu gisa	<p>Filosofia eta giza existentzia. *Gizakia galdera filosofikoaren subjektu gisa: bizitzaren zentzua. *</p>
	<p>Giza izaeraren genesiari eta definizioari buruzko eztabaida: *espezifikotasun naturala eta baldintzatzaile historiko-kulturalak*. Gizakiaren gaineko ikusmolde filosofikoak.</p>
	<p>*Kultura aniztasunaren aurrean jarrera desberdinak*.</p>
	<p>Nortasunaren egitura psikosomatikoa: sentikortasuna, hunkiberatasuna, desioak eta bolizioa, ahalmen kognitiboak. Kontzientzia eta hizkuntza.</p>
	<p>*Identitate pertsonalaren arazoa*. Identitate motak eta moduak. *Identitatearen eraikuntza*. Transhumanismoaren inguruko espekulazioa.</p>
	<p>*Gizakiaren zorientasuna jakintza filosofikotik: zorientasunaren etikak*.</p>
B. Ezagutza eta errealitatea	
1. Ezagutzaren eta egiaren arazo filosofikoa	<p>Ezagutzaren arazoa: definizioa, posibilitatea eta mugak. Egiaren teoriak. Desinformazioa, gehiegizko informazioa eta egia-ostearen fenomenoak*.</p>
	<p>*Ezagutzaren teoriak*: arrazionalismoaren, enpirismoaren eta beste teoria batzuen formak (idealismoa, errealismoa, fenomenologia eta hermeneutika).</p>
	<p>*Arrazoibidea eta argudiaketa*. Argudiaketa informala. Logika formalaren nozioak. Falazien eta alborapen kognitiboen detekzioa*.</p>
	<p>Ezagutza eskuratzeko prozesua. Ezagutza-moduak. Filosofia eta hezkuntza..</p>
	<p>*Jakintza zientifikoa: definizioa, mugaketa eta metodologia zientifikoak*. Zientziaren filosofia: ezagutza zientifikoaren izaera, arazoak eta mugak. Emakumearen zeregina zientzian eta beste jakintza batzuetan.</p>
	<p>Beste jakintza-modu batzuk: jakintza arrunta; arrazoi poetikoa; erlijio-sinesmenak. Jakintza metafisikoaren arazoa.</p>
	<p>*Ezagutzaren dimentsio soziala eta politikoa. Ezagutza, boterea eta interesak*. Teknozientzia garaikidea.</p>
2. Errealitatea eta erreala dena	<p>Errealitatearen auzia izaera goren gisa.</p>
	<p>*Erreala denaren arazoa. Itxura eta errealitatea*. Errealitaterako hurbilketak (esentzialista, prozesuala eta erlazionala).</p>

	<p>Batasuna eta aniztasuna. Kategoriak eta izaerak. Entitate fisikoak eta objektu idealak: unibertsalen arazoa.</p> <p>*Adimen-gorputz auzia*. Adimenaren filosofia eta adimen artifizialaren inguruko eztabaida.</p> <p>*Denboraren eta aldaketaren arazo filosofikoa. Determinismoaren arazoa*. Beharra, zoria eta askatasuna.</p> <p>Jainkoaren existentziaren arazo filosofikoa. Teismoa, ateismoa eta agnostizismoa. Erlijioen bilakaera*.</p>
C. Ekintza eta sorkuntza	
Giza ekintza: filosofia etikoa eta politikoa	<p>Auzi etikoa: nola jokatu behar dugun. Izatea eta izanbeharra. Gogoeta morala. Judizioaren baldintzak eta elkarrizketa etikoa*. Garapen moralaren faseak.</p> <p>Etika arrazionalaren posibilitatea*. Kognitibismoa eta emotibismoa. Emotibismo morala eta etika arrazionala. *Erlatibismo moralaren inguruko eztabaida. Minimoen etika unibertsalaren erronka. *</p> <p>*Auzi etikoaren aurrean erantzun nagusiak: etika kontsekuentzialistak, betebeharraren etikak eta bertutearen etikak*. Nietzschearen moral amoral. Zaintzaren etikak. Ingurumen-etika. Etika aplikatuak.</p> <p>Giza eskubideak: haien genesia, legitimitatea eta gaurkotasuna. Giza eskubideen belaunaldiak. Animalien eskubideak.</p> <p>*Gure garaiko arazo etiko handiak*: desparekotasuna eta pobrezia; gerra eta beste indarkeria mota batzuk; gizonen eta emakumeen arteko berdintasuna; gutxiengoekiko diskriminazioa eta errespetua; identitate nazionalak; arazo ekosozialak eta ingurumenekoak; bioetika (adimen artifiziala, lagundutako ugalketa...).</p> <p>Justiziaren auzi filosofikoa. Gizakia izaki sozial gisa. Politikaren definizioa. Legezketasuna eta legitimitatea. Etikaren eta politikaren arteko erlazioa. *</p> <p>*Antolaketa sozialaren eta botere politikoaren funtsa. Naturaz gaindiko jatorriaren teoriak vs. teoria kontraktualistak*. Demokraziari buruzko gogoeta filosofikoa. Kontzeptu nagusien inguruko gogoeta: estatua, nazioa, herria, aberria..</p> <p>*Oinarrizko printzipio politikoaren inguruko elkarrizketa*: berdintasuna eta askatasuna; gizabanakoa eta estatua; lana, jabetza eta aberastasunaren banaketa. Eztabaida politiko garaikidea: liberalismoa, utilitarismoa eta komunitarismoa.</p> <p>Idealak, utopiak eta distopiak. *Mugimendu sozial eta politikoak. Feminismoa eta genero-ikuspegia filosofian*. Beste eztabaida politiko garaikide batzuk: ekologismoa, globalizazioa, klase sozialak...</p> <p>Politikan parte hartzeko moduak.</p>
2. Sorkuntza artistikoaren inguruko gogoeta filosofikoa	<p>*Estetikaren definizioa, esparruak eta arazoak: artea, edertasuna eta gustua*. Estetikaren lotura kulturaren beste esparru batzuekin. Etika eta estetika. Artearen eginkizun politikoa.</p> <p>Edertasunari eta arteari buruzko teoria klasikoak eta modernoak. Teoria eta auzi estetiko garaikideak. *Irudiaren eta ikus-entzunezko kulturaren inguruko gogoeta. *</p>